

Fertő 2.0

A tudósoknak, bármelyik oldalhoz tartoznak is, abban kellene példát mutatniuk a politikusok számára, hogyan lehet a vitákat szakmai síkra terelni.

Magyar Hírlap, 2022. február 21.

A Magyar Hírlap február 17-én közölte Padisák Judit, Podani János és Szathmári Eörs biológusok (az MTA levelező, illetve rendes tagjai) reagálását Fertő című véleménycikkemre. Egy némileg visszafogottabb változat az Mta.hu-n már február 10-től olvasható volt. A „Mi is fenyegeti hazánk és az emberiség jövőjét?” cím azt fejezi ki, hogy ők Greta Thunberget tudományosan is követendő példaképnek tartják (és nem világfelforgatók bábjának, mint én). A Magyar Hírlap-változatban olyasmikkel is érvelnek, hogy Greta Thunbergnek számtalan kiténtetése van, többek között tiszteletbeli tagja a Királyi Skót Földrajzi Társaságnak, és hogy idén már harmadszor jelölték Nobel-békedíjra. Greta Thunberg egyik legismertebb mondata: „Azt akarom, hogy pánikoljatok.” Amikor egy amerikai kongresszusi meghallgatáson megkérdezték tőle, hogy milyen konkrét tanulmány vagy tudományos jelentés támasztja alá állítását, Greta válasza a következő volt: „Ezek metaforák. Nem ismerek olyan tudományos tanulmányt, amelyekből ilyen következtetésre jutottam.” Akadémikus társaim tényleg úgy gondolják, hogy Greta szemlélete a követendő „tudományos” világnézet?

A Fertő-ügy iránti érdeklődésem úgy kezdődött, hogy január elején egy soproni ismerősöm – tudva azt, hogy tagja vagyok a Magyar Tudományos Akadémiának – nálam érdeklődött az „Akadémia” által kiadott, az Mta.hu-n közzétett állásfoglalásról. Rákerestem az interneten. Úgy vettem ki az MTA Biológiai Tudományok Osztálya 2021. decemberi szövegéből, hogy nemigen foglalkoztak behatóan e komplex kérdéssel. Az Mta.hu-n való közzétételt egyenesen szerencsétlennek tartottam, mert ezzel az Akadémia szükségtelenül sodródott bele egy konkrét, de bonyolult ügybe. Kíváncsi lettem a beruházói tájékoztatókra és az ellenvéleményekre. Rátaláltam Padisák Judit és Podani János 2022. január 13-i „Nekik a tó aquaworld ... – célegyenesben a Fertő ... tönkretétele” című újságcikkére, a Fertő-beruházás ellen január 29-re szervezett tüntetés hírére, majd aznap este a tüntetésről készített videófelvételre is. A színes társaság legfontosabb ütőkártyája a közvélemény előtt éppen a Magyar Tudományos Akadémiára való hivatkozás volt. Erre a fejleményre a jó szándékú akadémikusok nem számítottak. Gondoltam, szóvá teszem az ügyet, mert közérdekű. Másnapra meg is született az újságcikk, a Magyar Hírlap február elsején hozta le. Hiánypótlónak bizonyult, ugyanis hozzájárult ahhoz, hogy a Fertő sajátos helyzetét, az osztrák-magyar viszonyt, a pro- és kontra érvek teljesebb rendszerét együtt lehessen látni. A leglényegesebbnek a Ramsari Egyezmény Magyar Nemzeti Bizottságától származó ökológusi érvet tartom, miszerint a Fertő magyarországi területének 999,5 ezrelékét változatlanul, egybefüggően meghagyó (mindösszesen 0,5 ezrelékre kiterjedő) beruházás nem veszélyezteti az élővilágot, sőt a kotrás a jelenlegi állapotban még előnyös is lehet.

A cikk hatására február 8-án az MTA Biológiai Tudományok Osztálya újabb állásfoglalást adott ki, amiben hangsúlyozzák, hogy első állásfoglalásukat kizárólag ökológiai szempontok alapján hozták meg. Aztán három akadémikustársam az Mta.hu-n, majd a Magyar Hírlapban megjelent írásukban kétségbe vonták tájékozottságomat és környezeti ügyek iránti elkötelezettségemet. Bárki utánanézhethet, hogy az ember földi természetéhez való kíváncsatos viszonyulását a belátó humanista magatartásban (azaz a „művelje és őrizze” szemléletben) látom, ami középútkeresést jelent az önző humanista és a szélsőséges natura-lista hozzáállás között.

A szerzőhármassal azzal vádol (nevezetesen: „Szarka tereli politikai síkra az ügyet”), amit ők és a soproni tüntetés szónokai követtek el. A magyarországi Fertő-táj évszázados történelmi megpróbáltatásait talán nem kellett volna „anekdotikus részletnek”, helybéliként írt meglátásaimat nem kellett volna „sajátos logikai ösvényeknek” (az Mta.hu változatban „csavaroknak”) minősíteni.

Az UNESCO Világörökségi Központ igazgatója (Mechtild Rössler) levelében az ICOMOS (a Nemzetközi Műemléki- és Kultúr-helyek Nemzetközi Tanácsa) véleményét küldte meg Magyarországra UNESCO-nagykövetének, és rajta keresztül érdeklődik a magyar hatóságoktól, hogy egyetértenek-e azzal. Érdekesség, hogy az UNESCO Világörökség Központ számára szakértői szerepet betöltő ICOMOS maga is egy civil szervezet. És miközben az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság szerint „a hazai oldalon jelenleg tervezett fejlesztések éppen a mutatkozó eltérések kiegyenlítését kívánják szolgálni” (ICOMOS Híradó, 2021/1), a levél csak az ICOMOS nemzetközi titkárságára érkezett panaszokra, mindenekelőtt „30 szakosodott civil szervezettől” (NGO-tól) kapott beadványra hivatkozik, valamint egy olyan levélre, amit 73 magyar civil szervezet írt alá a magyarországi „nagy tavak” (Balaton, Velencei-tó, Fertő és a tatai Öreg-tó) védelmében. Az ICOMOS egyetlen NGO-t sem nevez meg. Egy Cyberpress.hu-nyilatkozat ad betekintést a kulisszák mögé: „húsz ország 30 civilszervezetének aláírásával – Kínától Kanadáig – egy levelet juttatott el a Fertő tó Barátai Mozgalom az UNESCO-hoz”. A hálózati kör bezárult.

A harmincak között minden bizonnyal ott volt a Greenpeace is. Mint ahogyan a „nagy tavak” ügyében összegyűlt 73 magyar civil szervezet között is szerepel a Greenpeace Magyarország. A magyarországi Greenpeace-elnök egy osztrák klímaaktivista (Mag. Alexander Egit), aki egyben a bécsi székhelyű Greenpeace Közép- és Kelet-Európában ügyvezető igazgatója is (Geschäftsführer, Greenpeace in Zentral- und Osteuropa). A Greenpeace egyike a főkolompósnak, hiszen február 16-án megint ott akcióztak a fertőrákosi bekötőúton. Az akció részletei önmagukban is sokatmondóak. A komplett híryanag szinte azonnal kikerült a Greenpeace magyar és osztrák weboldalára, a fényképgyűjtemény pedig folyamatosan bővült. A magyar kiadásban Udvaros Dorottya (a Greenpeace nagykövete, a Greenpeace és az Extinction Rebellion, magyarul Kihalás Ribillió 2021. szeptember 24-i, Kossuth téri klímapiéntek-tüntetésének egyik szónoka) „Elég a természetpusztításból!” feliratú táblát tartott maga elé. Az osztrák weboldalon nem őt, hanem egy osztrák aktivistát mutogattak, kezébe „Neusiedler See schützen!” (Védd a Fertő tavat) transzparenszel. És csak németül közölték, hogy az akciót a Greenpeace 15 osztrák és magyar aktivistája hajtotta végre. A független-objektív sajtó teljes világhálózata beszámolt az eseményről. (A Greenpeace egyébként nagyjából ugyanezt műveli Paks II-vel kapcsolatban is.)

Igyekszem megfogadni Freund Tamás MTA-elnök tanácsát, nevezetesen „a tudósoknak, bármelyik oldalhoz tartoznak is, abban kellene példát mutatniuk a politikusok számára, hogyan lehet a vitákat szakmai síkra terelni.” A Padisák-Podani-Szathmári cikk tiszta vizet önt a pohárba, mert mindenféle léptékben és dimenzióban beazonosíthatóvá tette álláspontjaink hasonlóságait és különbségeit.

Az, hogy nem tartozunk ugyanahhoz az oldalhoz, nyilvánvaló. Én nem járok Kihalás Ribillió- és Greenpeace-tüntetésekre (mint Podani János). És elémiszt a Great Reset (a Nagy Világújraindítás) könyv alakban is megjelent mesterterve, miközben Padisák Judit lelkesedik érte. Azt pedig akadémiai balesetnek értékelem, hogy az MTA fenntarthatósággal összefüggő kérdéskörét Szathmáry Eörs, az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottsága elnöke fogja egybe. Nézetrendszerét híven tükrözi 2021. november 5-ei, interneten elérhető akadémiai előadása.

A konkrét Fertő-kérdésben e nézet a következőképp fogalmazódik meg: „Az emberi társadalom ökológiai lábnyoma immár meghaladta a másfél Földnyit, és hogy a fajok az ipari forradalom kezdete óta exponenciálisan gyorsuló ütemben halnak ki, egyre távolodva a normális „háttérkihalás” rátájától. Ennek fényében az ökológiai szempontot nehéz túlhangsúlyozni.”

A két ökológiai probléma létezése vitathatatlan, a mértékükről azonban érdemes lenne elemzéseket készíteni. Példának okáért: az ökológiai lábnyom csaknem felét az antropogén széndioxid-kibocsátás teszi ki. Így ha mégsem a széndioxid okozná a globális felmelegedés zömét (hanem a ma is megállíthatatlanul változó természeti erők), akkor az ökológiai lábnyom sem annyi, amennyinek mondják, hanem arányosan kevesebb. Ráadásul a fotoszintézist intenzívebbé tevő légtrágya-kibocsátás még növeli is a természet biokapacitását.

A Fertő-beruházás ügyében a nézeteltérés mindössze az, hogy a Fertőre tervezett beruházás méretét (0.52 négyzetkilométer) akadémikustársaim nagynak, más ökológusok nyomán én

elfogadhatónak (0,005-nyi résznek) látom. Miként a fizikában a megoldás megfelel a természeti törvényeknek, ugyanakkor illeszkedik az adott kezdeti- és peremfeltételekhez is, a Fertő esetében hasonlóképpen észszerű lenne figyelembe venni a magyar érdeket is az ökológia – mint kétségkívül fontos szempont – mellett. És a 999,5 ezrednyi rész egybefüggő megőrzése: tisztességes ajánlat.

A tudomány számára legnagyobb elvi kihívást az jelenti, hogy a környezettudomány (a Föld és az ember kölcsönhatását vizsgáló tudomány) nem független az emberi értékrendtől. A környezettudomány tehát alapvetően különbözik a klasszikus természettudományoktól. A konzervatív ember a megörökölt és tökéletlen helyi valóságból indul ki. A radikális pedig készséggel követi a különféle nemzetközi irányzatok által hangoztatott hatalomtechnikai-ideológiai jelszavakat. Negyedszázada figyelem, és egy évtizede szóvá is teszem a környezettudományba beszivárgott felületes és tisztázatlan fogalmakat, például globális felmelegedés, légköri üvegházhatás, klímavészhelyzet, elővigyázatossági elv, ökológiai egyensúly felborulása. Még az éghajlatváltozás jelentése sem egyértelmű! A zavarosban halászva a természettől eltávolodott tömegeknek kellő médiatámogatással könnyen emészthető, de hamis jelszavak alakíthatók ki, mint például karbonmentesítés, energiaátmenet, klímapiéntek stb. A valóság sokkal összetettebb (bár nehezebben emészthető), és ráadásul a tudásunk is korlátozott.

Tisztelettel javaslom a Magyar Tudományos Akadémia számára az eltérő tudományos megközelítések befogadását és megjelenítését. Immár nemcsak az éghajlat kérdésében, hanem a teljes környezettudományra kiterjedően is. Nem kérek többet, mint amennyit a tudományos kutatás szabadságáról szóló, az Európai Kutatási Térség miniszteri konferenciáján 2020. október 20-án elfogadott Bonni Nyilatkozat tartalmaz. („A tudományos szabadság magában foglalja a kutatási kérdések szabad meghatározásának, az elméletek megválasztásának és fejlesztésének, az empirikus anyag gyűjtésének és megalapozott tudományos kutatási módszerek alkalmazásának, az elfogadott bölcsesség megkérdőjelezésének és új ötletek előterjesztésének jogát”, de „az eredmények nyílt megosztásának, terjesztésének és közzétételének jogát” is.) Őszintén remélem, hogy három akadémikustársam (de legalább Padisák Judit) egyetért javaslattal.

Szarka László Csaba